

STUDII DE ATELIER. CERCETAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE DIN ROMÂNIA
WORKING PAPERS IN ROMANIAN MINORITY STUDIES
MŰHELYTANULMÁNYOK A ROMÁNIAI KISEBBSÉGEKRŐL

Nr. 66

Iulia-Elena Hossu (ed.)

RAPOARTE DE CERCETARE

INSTITUTUL PENTRU
STUDIAREA PROBLEMELOR
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Cluj-Napoca, 2019

STUDII DE ATELIER. CERCETAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE DIN ROMÂNIA
WORKING PAPERS IN ROMANIAN MINORITY STUDIES
MŰHELYTANULMÁNYOK A ROMÁNIAI KISEBBSÉGEKRŐL

■ Nr. 66

Autor: Iulia-Elena Hossu (ed.)

Titlu: *Rapoarte de cercetare*

■ Coordonator serie: Iulia Hossu, Horváth István

© INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Cluj-Napoca, 2019

ISSN 1844 – 5489

www.ispmn.gov.ro

■ Concepție grafică, copertă: Könczey Elemér

■ Tehnoredactare: Sütő Ferenc – Tipoteka Labs

Opiniile exprimate în textul de față aparțin autorilor și ele nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al ISPMN și al Guvernului României.

- HOSSU IULIA-ELENA antropolog, cercetător al Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale.

Domenii de cercetare: antropologia vizuală, antropologia politicilor identitare, migrație.

E-mail: iulia_hossu@yahoo.com

HOSSU IULIA-ELENA is anthropologist and researcher at the Romanian Institute for Research on National Minorities.

Research areas: visual anthropology, anthropology of identity policies, migration.

E-mail: iulia_hossu@yahoo.com

- PETI LEHEL este cercetător al Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale și deține un doctorat în Etnologie la Universitatea Babeș-Bolyai, Departamentul de Etnografie Maghiară.

E-mail: petilehel@yahoo.com

PETI LEHEL is a researcher at the Romanian Institute For Research On National Minorities and he holds an PhD in Ethnology at the Babeș-Bolyai University, Hungarian Department of Ethnography and Anthropology.

E-mail: petilehel@yahoo.com

Rezumat

- Acest studiu de atelier este primul dintr-o serie care își propune să publice rapoartele sintetice ale cercetărilor de teren desfășurate de cercetătorii institutului în cadrul diferitelor proiecte de cercetare în care au fost implicați.

Abstract

- This working paper is the first from a series of studies which is proposing to publish the summary reports of field research carried out by the researchers of the institute within different research projects in which they've been involved.

Cuprins

Peti Lehel – Iulia-Elena Hossu:
Ucrainenii din România ■ 5

Peti Lehel – Iulia-Elena Hossu:
Minoritatea cehă din România ■ 7

Iulia-Elena Hossu:
Studiu de comunitate județul Sălaj ■ 8

Iulia-Elena Hossu:
Cercetare de teren județul Arad – marginalizarea romilor în comunitățile locale ■ 11

Iulia-Elena Hossu:
Cercetare de teren – realizarea filmului documentar Valea plângerii ■ 15

Peti Lehel – Iulia-Elena Hossu:
Minoritatea slovacă din România ■ 17

Iulia-Elena Hossu:
Cercetare de teren etnografică – studiu de caz asupra locuirii informale ■ 18

Ucrainenii din România

Film documentar

Peti Lehel – Iulia-Elena Hossu

Cercetare socio-antropologică la ucrainenii din Maramureș s-a desfășurat pe parcursul mai multor ani 2009, 2010 și anul 2012, când s-a realizat, în colaborare cu Asociația Filmtett, filmul documentar cu titlul *Ucrainenii din Maramureș*.

Cercetarea din martie 2009, cu caracter socio-antropologic s-a concentrat pe un sat din Maramureș, Poienile de sub Munte. În alegerea locului pentru cercetare am avut în vedere trei aspecte principale. În primul rând, faptul că aceste localități izolate maramureșene sunt baza de lansare a unei mase destul de importante de forță de muncă care migrează spre statele Uniunii Europene. În aceste sate sunt principalele comunități rurale ale mișcării penticostale din România. Nu în ultimul rând, ne-am dorit să aflăm mai multe despre cum se derulează viața minoritară în aceste sate cu populație ucraineană, despre identitatea trăită în profunzimea ei, în viața de zi cu zi. Rezultatul acestei cercetări s-a concretizat lucrare sub forma unei lucrări de 13 pagini apărută în revista *Pro Minoritate* care cuprinde mai multe date despre identitatea, caracteristicile etnoculturale, loialitatea față de stat și instituțiile sale. Totodată am dorit să aflăm mai multe despre atitudinea acestor comunități față de alte comunități etnice.

În anul 2010, terenul desfășurat sub denumirea *Etnicitate și strategii identitare la ucrainenii din Maramureș* – studiu de caz Repedea (Maramureș) a adăugat dimensiunii de tip calitativ a cercetării și o anchetă sociologică. Tipul cercetării: cercetare de teren, anchetă sociologică. Perioada de teren a fost lunile mai, octombrie, noiembrie 2010. Cercetătorii participanți au fost: Veress Ilka, Hossu Iulia, Peti Lehel. Repedea se situează în județul Maramureș pe Valea Ruscovei, aici fiind cea mai mare concentrare de etnici ucraineni din România. Cercetarea a avut două componente: pe de o parte inventarierea poveștilor de viață ale membrilor comunității de ucraineni precum și a elitei locale; iar în cea de-a doua etapă s-a efectuat o anchetă sociologică ce a avut ca tematică folosirea limbii ucrainene. Interviurile au urmărit o tematică specială: migrația internă și externă precum și efectele sale în strategiile de identificare; utilizarea limbii materne; educația și sistemul de învățământ, contactele cu Ucraina; ocaziile de exprimare a identității etnice; situația elitelor și rolul lor în procesul de integrare națională modernă; rolul bisericilor în utilizarea limbii materne.

În anul 2012, terenul desfășurat sub denumirea *Etnicitate și cultură la ucrainenii din Maramureș* s-a concentrat asupra satele locuite de ucrainenii din Maramureș, și a avut drept obiectiv dezvoltarea unui film documentar cu această tematică. Instituția parteneră în elaborarea documentarului a fost Asociația Filmtett. Filmul documentar prezintă viața de zi cu zi a ucrainenilor din Maramureș, concentrându-se asupra următoarelor dimensiuni: religiozitate, istorie, ocazii de afirmare a identității. Viața și cultura ucrainenilor din Maramureș este documentată în contextul unui proces intensive de modernizare, urmat de schimbarea culturii locale, transformarea strategiilor identitare, coexistența și conflictul tradiției cu modernul. Filmul documentar are 25 de minute (realizat în FULL HD) și este subtitrat în trei limbi: ucraineană, engleză, maghiară. Filmările au fost făcute în cele mai mari comunități de ucraineni din România, în Poienile de sub Munte, Repedea și Ruscova. În film apar reprezentanții vieții religioase, politice și societății civile, precum și oameni de rând al comunităților respective. Materialul etnografic de bază constituie interviuri, precum și evenimente religioase, evenimente importante în viața comunităților (de exemplu festival, târg, campanie electorală, ceremonie de absolvire) și cadre despre viața de zi cu zi a comunităților. Prin intermediul documentarului s-a urmărit prezentarea culturii și vieții minorității ucrainene într-un limbaj cât mai accesibil și pentru publicul larg. Cercetătorii ISPMN au beneficiat de aportul și expertiza Asociației Filmtett, care s-a angajat să realizeze elaborarea scenariului. Asociația a organizat echipa de filmare (regizor, cameraman, inginer sunet, experți etnografi Peti Lehel și Iulia Hossu) care a fost compusă din specialiști cu experiență.

Diseminarea rezultatelor a fost asigurată printr-o serie de proiecții ale documentarului, atât în mediul academic (conferințe, seminarii etc.) cât și pentru publicul larg. Miercuri, 28 noiembrie 2012, a avut loc evenimentul intitulat Minorități tradiționale - ceangăii din Moldova II care a constat în lansarea a două volume editate de către ISPMN, vernisajul unei expoziții de fotografie și o primă vizionare a filmului documentar *Ucrainenii din Maramureș*. Evenimentul a fost organizat de către ISPMN în colaborare cu Asociația Etnografică „Krizs János”. Cele două volume lansate în cadrul evenimentului au fost: Lehel

Peti-Vilmos Tánzos (eds.): *Language Use, Attitudes, Strategies. Linguistic Identity and Ethnicity in the Moldavian Csángó Villages* [Uzul limbii, atitudini, strategii. Identitate lingvistică și etnicitate în satele de ceangăi din Moldova] (Editura ISPMN, 2012) prezentat de către István Kinda și Vilmos Tánzos: *Language Shift among the Moldavian Csángós* [Schimare de limbă la ceangăii din Moldova] (Editura ISPMN, 2012) prezentat de către Hajnal Katona. Expoziția de fotografie despre ceangăii din Moldova a fost deschisă de către Ferenc Pozsony. Prezentarea filmului documentar, *Minorități în tranziție - Ucrainenii din Maramureș* realizat de ISPMN în colaborare cu Asociația Filmtett (regizor Bálint Zágoni, experți etnografi: Iulia-Elena Hossu, Lehel Peti cercetători ISPMN) a fost urmată de o discuție despre problemele actuale cu care minoritatea ucraineană din Maramureș se confruntă, despre șansele de preservare a identității și a culturii tradiționale, precum și despre rolul bisericii în preservarea statutului limbii autohtone.

Documentarul este disponibil online pe pagina ISPMN, aici:

<http://www.ispmn.gov.ro/page/materiale-audiovizuale>

Minoritatea cehă din România

Film documentar

Peti Lehel – Iulia-Elena Hossu

Locul desfășurării: Satele cehe din Caraș-Severin

Perioada: 2013

Proiectului cu denumirea *Minoritatea cehă din România* s-a desfășurat în anul 2013 sub egida ISPMN. Obiectivul cercetării de teren a fost aceea de a realiza un film documentar concentrat asupra comunității cehe din România. Lehel Peti și Iulia-Elena Hossu (cercetători ISPMN) împreună cu echipa Asociației Filmtett au realizat împreună terenul etnografic.

Tematica asupra căreia s-a concentrat terenul a fost istoria recentă a comunităților cehe din România, cultură și etnicitate. Filmul documentar a vizat prezentarea celor mai importante etape ale istoriei minorității cehe din secolele al XX-lea și al XXI-lea, valul de restabilire în Cehoslovacia în anii 1947–1948 și în anii de după schimbarea regimului (1989) în Cehia, precum și prezentarea rolului religiei, reprezentarea politică, folosirea limbii, strategii de preservare a identității. Prin realizarea acestui documentar s-a avut în vedere prezentarea comunității cehe din România prin intermediul unui film documentar dezvoltat având la bază metodologia cercetărilor etnografice/antropologice.

Proiectul nu a pornit de la zero, existând un antecedent ce a vizat identificarea sistemului instituțional al minorității cehe realizat în cadrul proiectului *Sistemul instituțional al minorităților naționale din România* (responsabili: Albert Zsolt Jakab–Lehel Peti). Filme documentare despre minorități tradiționale (ceangăi), despre o comunitate germană din județul Satu Mare, *Minorități în tranziție – Ucrainenii din Maramureș*, realizate de către ISPMN și Asociația Filmtett. A existat și un volum colectiv în limba română și traducerea acestuia în limba maghiară, intitulat *Minorități în zonele de contact interetnic. Cehii și slovacii în România și Ungaria*, editat de Albert Zsolt Jakab–Lehel Peti, ISPMN, 2010. Cercetarea de teren a fost precedată de stagii de documentare, o anchetă sociologică.

Metodologia de realizare a filmului cuprinde: observația participativă, interviuri cu membrii comunităților locale, a reprezentanților politici, reprezentanții bisericii, precum și experți în istoria și cultura cehilor din România, materiale ce au fost completate cu fotografii de arhivă. Documentarul are o lungime de 30 de minute. În luna mai s-au analizat rezultatele cercetărilor anterioare realizate de ISPMN cu privire la cehi; apoi au fost analizate locațiile alese pentru filmare a fost elaborat scenariul filmului documentar. În perioada iunie-august a fost efectuată cercetarea de teren și producția filmului documentar. Aceasta a fost urmată de postproducție – montarea materialului filmat. Dimensiunile asupra cărora se concentrează acest documentar sunt: religiozitate, istorie, învățământ, reprezentare politică, ocazii de afirmare a identității. Filmările au avut loc în următoarele locații: Șumița (jud. Caraș-Severin), Bigăr (jud. Caraș-Severin), Sfânta Elena (jud. Caraș-Severin), Eibenthal (jud. Mehedinți) – localități în care populația cehă este majoritară. Documentarul face parte din seria *Minorități în tranziție* și a fost lansat în anul 2014, fiind proiectat în diferite contexte - conferințe, seminarii de film etc. Totodată, materialele etnografice culese în această perioadă au stat la baza dezvoltării următoarelor prelegeri și studii: 2018, 26–30 august, *Ethnic Migration at the Czechs from Romania*. [Migrație etnică a cehilor din România] Titlul conferinței: Language, Individual & Society 2018. Twelfth International Conference. [Limbă, individ și societate. A XII-a conferință internațională] Organizatori: Bulgarian Academy of Sciences, Union of Scientists in Bulgaria, Science & Education Foundation, Bulgaria, Institute of Philosophy and Social and Political Studies of the Southern Federal University, Russia] Locul - coautor Jakab Albert Zsolt].

Studiu

Etnicitate și turism – cehii din Banat. Studiu introductiv. In: Albert Zsolt Jakab–Lehel Peti (ed.): *Cehii din Banat*. Colecția Minorități. Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2018. 13–34.

Documentarul poate fi vizionat online pe pagina ISPMN, aici.
<http://www.ispmn.gov.ro/page/materiale-audiovizuale>

Studiu de comunitate județul Sălaj

Lulia-Elena Hossu

Perioada derulării cercetării de teren: 2011

Participanți: Lulia-Elena Hossu (ISPMN) și Corina Bejenariu (Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău)

Prezentarea generală: Scopul cercetării de teren a constat în formarea unei imagini de ansamblu asupra comunității de romi din Hirești și identificarea unor aspecte, specifice comunității, menite a fi urmărite în viitoarele cercetări de teren asupra comunității de romi din Hirești.

Cuvinte-cheie: romi, comunități locale, locuire, viață cotidiană

Metodologie: A fost efectuat un studiu de teren în colonia Hirești, comuna Marca, colonie în care trăiește o populație majoritar romă. În cercetare au fost utilizate metode de tip calitativ (interviuri, observații) la care s-au adăugat materialele de arhivă adunate pe parcursul cercetării din Registrele agricole, Registrele de căsătorii și nașteri, matricolele bisericești (de botez, căsătorie, deces) și materialele foto. Raportul de cercetare s-a concentrat pe descrierea contextului local general și a comunității, atitudinea români-romi, relațiile cu autoritățile și instituțiile statului, relațiile din interiorul familiei, cât și asupra materialelor de arhivă.

1. Contextul local-descriere

Comuna Marca este situată, din punct de vedere geografic, în vestul județului Sălaj, pe Valea Barcăului. Din punct de vedere administrativ comuna Marca este compusă din următoarele 4 sate: Marca, Leșmir, Porți și Șumal. Satul Marca și cătunul Marca-Huta. Satul Marca, în raza căruia se află și comunitatea de romi din **Hirești** se află la o altitudine de 250 m. Satul este atestat documentar din anul 1314, sub numele de Markus. Pe parcursul timpului, denumirea acestuia va suferi diferite transformări: Markusy 1343; Marka, Szek la 1479; Szikul la 1733, Szek la 1750; Márkaszek la 1760-1762; Markuszik la 1828, Markaszek, Markasic la 1854, Marca la 1930 și 1966.¹ În anul 1938 satul număra o populație de 1.425 de locuitori care locuiau în 350 de case. În ceea ce privește starea locativă, 9 bordeie aveau câte o cameră, 145 aveau câte două camere, 192 aveau câte trei camere și 4 aveau mai mult de 4 încăperi.² Cu privire la componența religioasă a satului Marca avem următoarele date: între anii 1850-1938, majoritatea populației era de religie greco-catolică (populația a variat în jurul a 800[1850] – 1300[1938] de locuitori). Conform recensământului din 1992, în comuna Marca majoritatea populației se declară de religie ortodoxă (aprox. 50%), urmată de cea greco-catolică (aprox. 21%), cea reformată și baptistă (aproximativ în aceeași proporție de 11%), cea romano-catolică (aprox. 6%) și altă religie (1%).³ Distribuția aceasta de procente se păstrează relativ constantă și la înregistrările recensământului din anul 2002. Conform statisticilor, în anul 1930 romii nu apar în recensământ, în schimb, în anul 1910, dintre cei 1.000 de locuitori, 19 erau „țigani” (ceea ce reprezenta circa 2% din totalul populației). De pe site-ul primăriei aflăm că distribuția populației ar fi în anul 2008 următoarea: 2.720 de persoane din „care majoritatea sunt români, minoritățile fiind reprezentate de maghiari, slovaci și rromi.”⁴

În ceea ce privește apropierea de cel mai apropiat centru regional, Marca se află la o distanță de 54 km față de Zalău – centru al județului Sălaj, reședință de județ –, 25 de km față de Șimleul Silvaniei și 85 de km față de Oradea. Practic, pentru a ajunge în Marca, venind dinspre Zalău, în dealul de Porț, după ieșirea din Ip, de pe DN19B, Nușfalău - Săcuieni, o cotești la stânga și mai mergi aproximativ 1 km pentru a ajunge la centrul comunei – primăria comunei Marca. Totodată, există și posibilitatea de transport feroviar pe calea ferată Șimleul Silvaniei – Săcuieni Bihor – Oradea. Posibilitățile de navetă sunt destul de reduse, dată fiind distanța față de centrele mari, numărul celor care fac naveta aflându-

1 Gheorghe Chende-Roman (2006). *Dicționar etimologic al localităților din județul Sălaj*. Editura Sylvania și Caiete Silvane, Zalău, p. 203.

2 Marin Pop:(2009). *Scurt istoric al localităților comunei Marca și evenimente istorice păstrate în mentalul colectiv* p. 14 în Corina Bejenariu (coord.)(2009). *Sate contemporane din România: deschideri spre Europa*. Editura Mega, Cluj-Napoca.

3 Calcule proprii după datele de la recensământul din anul 1992.

4 Vezi <http://www.primariaonline.ro/judet-Salaj/primarie-Marca>.

se într-o continuă scădere odată cu închiderea marilor exploatari la care majoritatea celor din comună lucrau în perioada socialistă – Ip, Cosniciu (cariere), Zăuan (mină). Excepție, Petrom (Suplacu de Barcău), unde cei care au prins un loc de muncă se considerau norocoși.

Comuna are 5 magazine, farmacie, dispensar, școala I-VIII, primărie, cămin cultural, biserică ortodoxă, biserică baptistă, cimitire (2 mari), barurile (nr. variabil). Drumul este asfaltat până la primărie și în centru, apoi pietruit. Comuna este despărțită în două părți de râul Barcău.

Site-ul primăriei: <http://www.primariaonline.ro/judet-Salaj/primarie-Marca>.

Comuna are și un blog, pentru detalii: <http://comunamarca.blogspot.com/>.

HIREȘTI – colonia, cum îi spun toți din sat cât și cei din Hirești, se află în afara satului, după cimitirul de pe partea stângă a Barcăului, la aproximativ 2 km de sat. Aici, trăiau aproximativ 200 de oameni la momentul efectuării terenului, care erau „îngrămădiți” conform datelor trecute în registrul agricol între numerele 17 numere, teoretic 17 gospodării. Doar că aceste numere au fost dublate aproape fiecare cu încă câteva numere care merg astfel: A, B, C, D etc. După cum arată înscrisurile din registrul agricol se poate observa o anumită greutate pe care au întâmpinat-o autoritățile în a identifica toate sufletele ce aparțineau unei gospodării, înscrisurile fiind pline de ștersături, adăugiri, tăieri etc. Cei mai bătrâni oameni din comunitate aveau împliniți la momentul efectuării terenului 72, respectiv, 67 de ani.

Pentru a ieși din colonie, romii trebuie să traverseze întregul sat. Cei mai apropiați vecini le sunt așadar, ciurda satului și cimitirul. Există două posibilități de a intra în comunitate – una, să mergi până la capătul satului apoi să urci un mic deal și să intri pe partea de jos a comunității și cea de-a doua, să mergi pe drumul ce duce spre cimitir și după, să o iei peste un deal și apoi, să intri în comunitate pe partea de sus. Ambele variante – pe care le-am încercat – nu par a fi soluții viabile în cazul în care sunt precipitații de vară nici nu iau în calcul vremea de toamnă sau iarnă.

Hireștiul are biserică baptistă, fostă casă a unui om (ce a fost amenajată în urmă cu aproximativ 4, 5 ani - 2006), electricitate, apă doar la fântâna unei femei din partea de sus a comunității și valea, de unde aduc oamenii apă pe care o folosesc pentru uzul casnic. În urmă cu ceva timp a mai existat o tentativă de a face utilizabil un izvor aflat pe teritoriul comunității, fiind amenajată o fântână pentru uzul tuturor de către Biserica Baptistă. Aceasta însă, la ora actuală, nu mai este utilizabilă. Din punctul de vedere al distribuției spațiale, comunitatea se află pe un deal unde în partea de sus locuiesc și își construiesc în continuare case, cei care sunt mai înstăriți și care majoritatea pleacă la muncă în străinătate (Ungaria, Germania, Italia), iar în partea de jos, cei care sunt mai săraci cu familii numeroase și, în general, cu probleme legate de găsirea unei surse de venit sau școlarizare. Se poate spune că există o corelație simbolică între utilizarea/așezarea în spațiu și gradul de incluziune al acestor familii în viața socială a comunității. *Cei de din jos și cei de din sus* sunt denominații, ce pleacă de la distribuția spațială, pentru a identifica cele două grupuri separate ca și statut, atât în interiorul comunității din Hirești cât și raportat la întreaga comunitate și cele 5 familii de romi care locuiesc în interiorul satului, *printre rumâni*. Așadar, există în interiorul comunității din Hirești, grupul *celor de din jos* și grupul *celor de din sus*, și mai există un raport de diferențiere între comunitatea celor din *Hirești – din colonie* și *cei dintre rumâni*, precum mai există un raport destul de fin marcat, în interiorul celor care trăiesc printre *rumâni*.

Niciun informant nu a știut să ne ofere o explicație de unde ar veni numele acestei colonii, în schimb în ceea ce privește modul în care a luat naștere și s-a dezvoltat, narativele par a fi congruente. În urmă cu mai bine de 50 de ani, exista doar o familie de romi, Lingurar (variante în maghiară Konolos) care a avut 12 copii, ai căror urmași sunt familiile de acum din comunitate. Numele cel mai des întâlnit în colonie este cel pornit de la Lingurar sau diferite alte variațiuni ale acestui nume – scris în limba română sau maghiară sau un mixaj între cele două limbi. Cu privire la modul în care au ajuns să poarte acest nume, un informat ne spune:

„Mie mi-o povestit tata că o venit un funcționar maghiar să-i înregistreze ...No, tu cu ce te ocupi ? Cu linguri, de astea așe...No, și o trecut Lingurar. De la linguri...Si deci, o devenit numele de familie de Lingurar . ” (L.P. rom)

Între acest grup de romi din Hirești (care numără aproximativ 200 de persoane) și cei din sat (5 familii) ar exista diferențe structurale în ceea ce privește ocupația (cei din sat se ocupau cu făcutul de sobe din tablă, cu comerțul și în unele variante chiar cu comerțul cu aurul) și limba pe care o vorbeau (cei din Hirești nu-și amintesc ca cineva să fi fost în comunitate vorbitor de limba romani, pe când cei din sat erau vorbitori de limba romani). Cei din sat i-ar fi denumit pe cei din colonie, **caștalăi** (care erau săraci

lipiți pământului) – o poreclă dată (în explicația oferită de un informant) din cauza faptului că nu știau vorbi limba maternă, romani.

Rezultate: 1 raport de cercetare, 10 interviuri înregistrate, Note de teren, material vizual (fotografii) efectuate în comunitate, copii ale materialelor din arhivele locale.

Diseminare: 1 atelier ISPMN susținut în data de 13 octombrie 2011, prezentarea cercetării de teren desfășurată în luna august 2011, în județul Sălaj, comuna Marca. Cercetătoarea a efectuat munca de teren în colonia Hirești, colonie în care trăiește o populație majoritar romă. Prezentarea s-a concentrat pe descrierea contextului local general și a comunității, atitudinea români–romi, relațiile cu autoritățile și instituțiile statului, relațiile din interiorul familiei, cât și asupra materialelor adunate pe parcursul cercetării din registrele agricole, registrele de căsătorii și nașteri, matricolele bisericești (de botez, căsătorie, deces). Cercetătorii prezenți au ridicat întrebări asupra materialelor prezentate și au fost discutate posibilele variante de continuare a cercetării în comunitatea respectivă.

Cercetare de teren județul Arad – marginalizarea romilor în comunitățile locale

Iulia-Elena Hossu

Perioada derulării cercetării de teren: ianuarie-martie 2013

Date despre proiectul în cadrul căruia s-a desfășurat cercetarea de teren:

Cercetarea de teren s-a desfășurat în cadrul proiectului cu titlul *Faces and Causes of the Roma Marginalization in Local Settings* [Aspecte și cauze ale marginalizării romilor în comunitățile locale] cu focus pe Ungaria, România și Serbia. Proiectul a fost coordonat de către Research Centre for Economic and Regional Studies [Centrul de studii regionale și cercetare economică] al Academiei Maghiare de Științe și sprijinit de United Nations Development Program, Bratislava. Fundația Desire a fost partenerul din România al acestui proiect.

Cuvinte-cheie: romi, marginalizare, teritoriu, comunități locale

Cadru teoretic și Metodologie:

Fundația DESIRE a coordonat cercetările de teren din cadrul proiectului ce s-au desfășurat în 5 județe și 25 de localități. Perioada totală de implementare a acestui proiect a fost decembrie 2012-iunie 2013. Coordonatorul științific al cercetării contextuale din România a fost profesor univ. dr. Eniko Vincze.

Localitățile alese pentru desfășurarea cercetării de teren au făcut parte dintr-un cluster ales din eșantionul anchetei UNDP 2011 și a cuprins în fiecare județ câte un oraș mic și patru comune/sate. Județul Arad a fost selectat din Regiunea de Dezvoltare Vest, o zonă caracterizată de un risc scăzut de sărăcie. Localitățile în care s-a desfășurat cercetarea de teren în județul Arad au fost: Curtici, Pilu, Macea, Șiria și Covășinț.

Descriere comunități:

Cercetarea de teren desfășurată în județul Arad a vizat 5 localități și comunitățile de romi existente pe teritoriul acestora.

Comunitățile de romi nu mai pot fi tratate ca o masă compactă și uniformă iar acest fapt este deja știut de către cercetătorii din domeniul socialului, iar terenul din județul Arad aduce argumente în acest sens. Fiecare dintre cele 5 localități în care au fost efectuate cercetări de teren s-a arătat ca fiind o comunitate aparte, singulară în felul său și în devenirea ei, imprimată cu specificul contextului local. Prin bogatul material rezultat, cercetătorii au încercat să ilustreze această specificitate, diversitate a ficărei comunități, cât și diferențele datorate în mare măsura istoriilor locale. Astfel, situația Curticiului este una aparte prin marginalizarea spațială, rezidențială dar și școlară, situație ce reiese din materialul colectat de către cercetători în teren. Istoria comunității de romi din Curtici spusă de către unul dintre intervieuați reiese din fragmentul de interviu redat în cele ce urmează: „În zona aceasta, în *cartier*, sunt [romii] din anii '50. În perioada interbelică erau în zona stației CFR. Erau puțini, cam prin 42 erau undeva în jur de 80 de persoane. Locuiau în colibe pe malul apei, o baltă, Limboasa. Acolo era o carmangerie, că așa era pe timpuri, măcelăria satului. Și acolo și-au făcut ei colibe, că or văzut că-i rost de ceva cărnăță. Dar prin anii '40 erau în jur de 80 de persoane. Pe urmă, după război, unul din primari i-or dus că era jenant, cehii, RDG-iștii veneau la mare cu trenul și era jenant că ei încurcau lumea pe acolo. Mai cerșeau, mai nu știu ce. Și atunci o hotărât respectivul să-i mute aici unde am spus, Livezilor, astea sunt niște străzi care s-or făcut special pentru ei. Între timp romii s-or extins și și-or cumpărat pe Șirianu, Eminescu. Aicea, în anii '60, când eram eu mic, erau străzi pur românești, nu erau țigani acolo. Era birtu lui Curechiu, știam că mă trimitea bunicu la birt după țigări. Ulterior, după anii '60 s-au extins, sporul, natalitatea, populația s-o extins și or început prin anii '70 să-și cumpere case de la români. Or început să meargă la lucru, la CAP, or făcut niște bănuți și cumpărau case de la români și așa s-o ajuns să aibă tot cartierul ăsta. Raportat la populație, chiar și așa mi se pare infim, că Curticiul are 6. 700, iar eu sunt circa 1.500. Ai putea spune că sunt un 20% și ocupă 10% din suprafață. Dar ei stau și 10 într-o casă. Stau mulți.”

În ceea ce privește nemurile de romi care conviețuiesc în oraș, intervieuații spun că ar exista două neamuri de romi : *căldărarii* – care păstrează încă și tradiția neamului – și *gropenii* sau caștalăii care sunt romii asimilați, *românizați* în termenii intervieuaților. Actualmente însă, puțini mai fac această diferență de neam, diferențele în schimb se traduc în mai înstărit sau mai sărac.

Comunitatea de romi din comuna Macea istoria locală se conturează puțin altfel. Iată istoria acestei comunități de romi, povestită de către unul dintre localnicii intervieuați: „Ei (romii din Macea) tătdeauna

or fost mai separați. Când eram eu copil, erau prin gropi. Erau aici în Macea, o groapă de unde se aduna pământ pentru bătut cășile. Se aducea pământ bătut. Și ei se localizau acolo, în jurul gropilor. În groapaie stăteau. Așe se și zicea. Ei făceau văiuguri și atunci își făceau casa în jurul locului de muncă. Acolo locuiau și acolo făceau chirpici. Ei făceau materia primă pentru case (...) Și asta de la gropi le-o convenit că era locul lor de muncă. La gropi erau cam vreo 10 familii, la baltă cam vreo 4. Restul erau aici, în Korea. Erau cam 20 de căși, cam 60 de persoane. La Korea sunt nr. de casă 800-900. Cei din Sânmartin și la Macea munca lor era în zootehnie, căruțași, la muncile astea. Ce pute să le deie și lor. Bineînțeles, legumicultură ei nu pre or făcut. Or la culturile mari la sapă. Că la roșii îți trebuie puțin de cunoștințe să știi să faci răsadurile, să le acoperi, să le descoperi. Ei erau la munca asta mai ușoară, cărat pe targă, făcut cuburile alea unde se puneau plantele, la transport, la căruțe, la roșiile din câmp, la centrele de colectare. Mereu cu ziua la ceilalți care erau mai înstăriți, chiar și pă vremea CAP-ului. Erau angajați mulți dintre ei la ciobani. Duceu oile la păscut, nu erau ciobani. Nu făceau lapte, nu făceau ei brânzeturi. Munca de a merge cu oaia pă pășune. Referitor la situația materială, înainte, nemții din Sânmartin aveau mai mari suprafețe de pământ decât măcenii. Oamenii cei mai bogați erau la Sânmartin, nu la Macea. Aici, la Macea, erau două, trei familii, exceptând pe prof... care o duceau bine, dar marea majoritate care o duceau bine erau din Sânmartin. De asta ...atunci s-o făcut și Biserica Catolică din Sânmartin, ajutat de Maria Tereza, o biserică foarte mare din județ, ca mărime, pe locul 2, 3. Pământurile toate or fost ale nemților și spre Macea. Aveau vii spre comuna Macea și spre graniță. Viile lor. Viu și livadă. Și acolo, bogații erau în centru, în jurul bisericii. Sânmartinul o fost localitate bogată. Cu sute de hectare de pământ. Familiile din Macea, mai sărace mereu și lucrau pământul la cei din Sânmartin. Acuma s-o schimbat treaba vin de la S. să lucreze la noi. Erau oameni... chiaburi. Or fost mulți nemți, foarte mulți, duși la canal în perioada când or venit comuniștii la putere. Aveau suprafețe foarte mari de pământuri."

La fel, comunitatea de romi din Covăsînț are o istorie aparte asupra căreia circulă o anumită ambiguitate – romii au fost aici dintotdeauna spun adesea localnicii. Pot în schimb să diferențieze foarte clar între *cei de sus*, *cei săraci*, și *cei de jos*, *cei bogați*. Iată fragmentul de interviu ce spune povestea acestor două comunități: „În Covăsînț există doi termeni pentru romi. Li se spune *cei de jos* și laăștai li se spune *cei se sus*. În mentalitatea covăsînțeanului așa îi împământenit. Io tind să cred că de faptăștia is români care or fost vechi, în zona asta. Sunt cei care nu s-or intersectat cu alții. Ei se poartă ca ceilalți cetățeni din Covăsînț, doar că is ei mai brunetși, dar și io is mai brunetă, așa că nu are de-a face culoarea pielii. Așa li se spune! Șiășe își spun ei, cei mai bătrâni așa își și spun, io-s „țăgană”, lingurar. Li se mai spune și lingurari. Și is și români pe ulița aia.”

„Ăștia de jos, sunt corturari. Pentru că ei or venit în Căvăsînț și or locuit în ... li s-o dat când or venit, înainte de al Doilea Război Mondial, s-or stabilit în Covăsînț, ei or venit de fapt să facă cărămida asta nearsă, văiugul, chirpiciul. S-or stabilit în zona asta, zona asta îi o zonă mlăștinoasă (notat pe hartă cu Belți), și ei or făcut aicea cărămida respectivă. Și s-or stabilit undeva mai sus, și-or pus corturile. O parte din ei, după ce s-o terminat sezonul, că ei veneau primăvara și plecau toamna, s-or reîntors sau au plecat mai departe, iar o parte or rămas. Ca să nu ierneze în corturi, autoritățile din acea vreme le-or dat într-o zonă ce aparținea Sfatului Popular în care erau grajduri pentru cai care nu or mai fost folosite, li s-o dat în zona respectivă, grajdul să ierneze acolo, cu angajamentul că dacă vor rămâne în Covăsînț, să muncească la oameni și li s-o dat locuri de casă. La fiecare li s-o dat loc de casă în această zonă, asta în timp. Se spune că în zona noastră o venit un trib? pe care-i chema Cîrpaci, de fapt numele predominant la ei este Cîrpaci.” Actualmente, *romii se sus* nu se declară romi, iar *romii de jos* sunt plecați majoritatea la muncă în străinătate, singurele perioade din an în care ai șanse de a-i găsi acasă este luna august, când se întorc și fac nunți și la sărbătorile de iarnă.

În ceea ce privește comunitatea de romi din comuna Șiria lucrurile sunt oarecum asemănătoare cu situația din comuna Covăsînț, în a cărei apropiere se și situează. Astfel, majoritatea romilor sunt înstăriți, locuiesc la strada principală având case luxoase iar o altă parte dintre ei care sunt și mai săraci, nu se declară romi, nu vorbesc limba romani, în bună parte se poate afirma că sunt asimilați din punct de vedere lingvistic și cultural la populația majoritară.

Comunitatea de romi din comuna Pîlu pare a se situa în poziția unei asimilări aproape totale, intervievații discutând adesea despre faptul că romii se află risipiți printre ceilalți localnici, nelocuind într-o zonă anume, nevorbind altă limbă decât limba română. Tot intervievații spun că acești romi se declară la recensământ ca fiind români.

Astfel se poate observa analizând istoria devenirii și formării acestor comunități că și gradul lor de segregare, marginalizare, asumare a identității este dependent în mare parte de contextul local. Acolo unde comunitățile au cunoscut o evoluție extrem de diferită față de comunitatea majoritară și gradul

de segregare este mai mare (vezi cazul Covăsânț, în ceea ce privește segregarea rezidențială în zona centrală a palatelor, sau cea din Curtici, în sensul segregării de natură educațională). Dar, ceea ce merită menționat este faptul că diferența în tipul de relaționări dintre cele două comunități – cea de romi și cea majoritară – poate fi cel mai bine remarcată printr-o analiză diacronică a acesteia. Dacă pentru o foarte bună bucată de timp, romii au fost utilizați exclusiv de către majoritari pentru a îndeplini acele munci de jos, odată cu democratizarea societății relațiile dintre cele două grupuri au început să cunoască o mobilitate și o evoluție aparte.

În ceea ce privește gradul de ocupare de la nivel local, trebuie spus că există actualmente situații în care romii sunt cei care generează locuri de muncă pentru localnici (vezi în construcții în cazul comunei Covăsânț sau în agricultură în Curtici), iar acest lucru este menționat de către intervievați. Totdată însă, trebuie spus că contextul socio-economic din mediul rural nu produce prea multe nișe de ocupare nici pentru populația majoritară și nici pentru cea romă. Așadar, în acest sens, ambele comunități sunt victimele destrucției și restructurării masive ce a avut loc la nivelul pieței muncii. Palierul pe care între cele două populații se produce o ruptură clară este cel al ocupării în agricultură. Dacă pentru multe familii de majoritari din mediul rural agricultura face parte din *tradiția* familială, moștenindu-se și îndeletnicirile necesare, dar și cunoștințele și pământul, în cazul romilor arareori avem de-a face cu aceste situații. Romii nu au avut pământ o bună bucată de timp, iar dacă la un moment dat au avut posibilitatea de a-l achiziționa este necesară o perioadă de timp în care să recupereze toate cele menționate mai sus. Ori în contextul economic actual, în care agricultura conferă oamenilor din mediul rural o completare la venitul gospodăriei și arareori o sursă de venit constant în casă, nu este de mirare că familiile rome nu se orientează spre acest tip de venit. Acele familii care sunt sărace au nevoie de un venit constant pentru a putea supraviețui, iar cele înstărite nu au timpul necesar pentru a face agricultură. Pe când familiile de majoritari, deținând capitalul social și educațional necesar, lucrează adesea în puținele locuri în care se poate lucra într-un sat (școală, primărie, magazine, farmacii etc.) și-și completează venitul constant prin sumele ce provin din vânzarea recoltelor din agricultură.

Dacă în cazul gradului de ocupare pe piața muncii situația pare cumva mai bună, și cumva mai echilibrată, în ceea ce privește nivelul de școlarizare, aici lucrurile încep să ia un traseu ce nu are cum contura un scenariu optimist pentru viitor – etnicii romi, atât cei care provin din familii sărace cât și cei din familii înstărite, au tendința de a abandona traseul educațional pe parcursul gimnaziului, înainte de finalizarea celor 8 clase. Cadrele didactice intervievate cu privire la acest aspect dau explicații ce adesea converg spre *tradiție* (tradiția de a mărita fetele foarte devreme) dar, în unele explicații mai nuanțate, acolo unde este cazul comunităților vorbitoare de romani, pe problema de adaptare lingvistică cu care se confruntă copiii de romi atunci când vin la școală. Ei nefrecventând decât arareori grădinița, se trezesc în clasa I în fața unei probleme majore – nu cunosc limba română și atunci le vine foarte greu să recupereze tot ceea ce copiii ceilalți au acumulat în anii de grădiniță. Și de aici începe cercul vicios – copiii sunt în urmă, învățătorii trebuie să lucreze cu ei în mod individual sau separat de ceilalți cu un nivel mai avansat, copiii simt un tratament diferențiat (care de altfel, este) iar pe parcursul anilor ce urmează în loc ca acest clivaj să se estompeze, el se accentuează și treptat, cumulat cu alți o serie de factori (probleme materiale, tradiție etc.) conduce la abandonul școlar. Așadar, doar o analiză la nivel de grad de participare școlară a copiilor, fără a nunața cu informațiile etnografice, în acest context ar putea să reprezinte o eroare, fapt pentru care am dorit să facem mențiunea anterioară. În ceea ce privește afilierea religioasă, cercetătorii aflați în teren au putut să remarce amploarea pe care a luat-o convertirea populației de romi la religii de tip neoprotestant (adventism, pentecostalism etc.) cât și faptul că atât romii cât și neromii remarcă importanța acestui moment de „convertire” în destinul personal sau comunitar și de fiecare dată în termeni pozitivi. Într-o primă analiză am putea spune că romii au găsit în acest tip de biserici acel sentiment de apartenență pe care celelalte biserici (cea Ortodoxă sau cea Catolică) nu au reușit să-l ofere acestor comunități.

Diseminare: În luna decembrie 2013, a apărut în revista *Studia UBB Sociologia*, LVIII, 2, 2013, pp. 111-154 articolul intitulat **Mapping Roma Marginalization in Local Contexts** [Harta marginalizării romilor în contexte locale]. Articolul are la bază raportul proiectului cu titlul *Faces and Causes of the Roma Marginalization in Local Settings* [Aspecte și cauze ale marginalizării romilor în comunitățile locale] cu focus pe Ungaria, România și Serbia. Proiectul a fost coordonat de către Research Centre for Economic and Regional Studies [Centrul de studii regionale și cercetare economică] al Academiei Maghiare de Științe și sprijinit de United Nations Development Program, Bratislava. Fundația Desire a fost partenerul din România al acestui proiect, coordonând cercetările desfășurate în 5 județe și 25 de localități. Perioada de implementare a acestui proiect a fost decembrie 2012-iunie 2013. Articolul descrie contextul econo-

mic precum și condițiile de locuire locale ilustrând modul în care un fenomen translocal precum lipsa oportunităților de muncă și deficitul de politici de dezvoltare, de la nivelul întregii economii românești, afectează și structurează șansele comunităților de romi de a se dezvolta independent de relațiile de putere prezente la nivel local. Articolul este semnat de către întreaga echipă de implementare a proiectului în România: Enikő Vincze (UBB), Cătălin Dîrțu (Universitatea Alexandru Ioan Cuza), Adrian-Nicolae Furtună (Centrul de Cercetări Culturale și Sociale „Romane Rodimata”), Margareta Herțanu (Asociația ProRoma), Iulia Hossu (ISPMN), Elena Mihalache (Fondul Român de Dezvoltare Socială), Rafaela Maria Muraru (cercetător independent), Florina Pop (UBB), Mihaela Preda (Universitatea București) și Daniel Tudora (Universitatea Alexandru Ioan Cuza). Articolul poate fi accesat aici: <http://www.studia.ubbcluj.ro/download/pdf/816.pdf>

Enikő Vincze și Iulia-Elena Hossu (editori). ***Marginalizarea socio-teritorială a comunităților de romi din România. Studii de caz în județele Alba, Arad, Călărași, Dolj și Iași.*** Editura EFES, Cluj-Napoca, 2014.

Autor ISPMN: Iulia-Elena Hossu

URL: <http://www.desire-ro.eu/?p=865>

Autor(i): Cătălin Dîrțu, Adrian-Nicolae Furtună, Margareta Herțanu, Iulia-Elena Hossu (*Capitolul III. Județul Arad*), Andrei Tudor Mihail, Elena Mihalache, Rafaela Maria Muraru, Florina Pop, Mihaela Preda, Elena Trifan, Daniel Tudora, Enikő Vincze

Martți, 9 decembrie 2014, *Atelierul de Critică Socială* de la Facultatea de Studii Europene a găzduit lansarea volumului cu titlul *Marginalizarea socio-teritorială a comunităților de romi din România. Studii de caz în județele Alba, Arad, Călărași, Dolj și Iași* - editori Vincze Enikő și Iulia-Elena Hossu (cercetător ISPMN), volum apărut la Editura EFES 2014, Cluj-Napoca. Lansarea a avut loc la sediul Facultății de Studii Europene, în prezența editorilor și a autorilor Florina Pop, Adrian-Nicolae Furtună, Mihaela Preda. Atât editorii cât și autorii au luat cuvântul la lansare, prezentând publicului mai multe detalii despre cercetarea care stă la baza acestui volum, precum și experiențele fiecăruia cu terenul pe care l-a efectuat. Volumul poate fi accesat și în format online pe pagina Fundației Desire.

Cercetare de teren – realizarea filmului documentar Valea plângerii

Iulia-Elena Hossu

În **perioada** 2012-2013 Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale din România a derulat proiectul de cercetare asupra problematicei deportării romilor în Transnistria în perioada 1942-1944.

Perioada de desfășurare a terenului: ianuarie-iunie 2013.

Locație: localități din județul Dolj, locații cu populație de romi ce au fost victimele deportărilor masive și Transnistria.

Metodologie: realizare interviuri de profunzime cu supraviețuitorii romi ai deportării în Transnistria cu scopul elaborării unui film documentar.

Titlul proiectului: *Valea plângerii*

Coordonatori de proiect: Iulia-Elena Hossu, Estera Hetea

Instituții partenere: Triba Film

Tema proiectului: Între anii 1942 și 1944, regimul Antonescu a deportat aproximativ 25.000 de romi în Transnistria. Jumătate dintre cei deportați au murit, la scurt timp, de foame, de frig sau din alte cauze. După 70 de ani, cei puțini care au supraviețuit și care pe atunci erau copii, își reamintesc și povestesc cu emoție evenimentele îngrozitoare de atunci. Filmul și-a propus să reconstituie drumul, locurile și întâmplările tragice ale Holocaustului romilor. Interviurile cu membrii comunității ucrainene din Transnistria, martori ai ororii, completează poveștile supraviețuitorilor romi și transformă un spațiu astăzi aparent banal în unul antropologic, al memoriei și al lacrimilor.

Echipa de cercetare și realizare a documentarului a fost compusă din: Iulia-Elena Hossu (antropolog, cercetător ISPMN), Mihail Leaha (antropolog), Andrei Crișan (regizor film), Petre Matei (istoric) și Ion Gnațiu (asistent filmare).

Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale a derulat proiectul care a avut ca și componentă principală realizarea unui film documentar despre deportarea romilor în Transnistria în perioada 1942-1944. Acesta și-a propus să descrie vizual și narativ spațiul antropologic și geografia deportării romilor în Transnistria. Drumul deportării, amintirea locurilor și a evenimentelor tragice din Transnistria descrise de către ultimii supraviețuitori ai Holocaustului romilor au fost dublate de o refacere vizuală și cinematică, în prezent, a acestei călătorii. Gările, podurile, câmpiile, colhozurile, locurile de trecere precum și locurile de ședere în satele răsfrate din Transnistria (Ucraina de astăzi) au fost reprezentate ca un spațiu al memoriei.

Diseminare:

Joi, 5 decembrie 2013, Iulia Hossu (cercetător ISPMN) și Mihai Andrei Leaha (Triba Film) au participat în calitate de regizori ai documentarului **Valea plângerii** la **emisiunea TV Vocile Clujului**, DIGI 24, moderator Marius Bența. Ei au discutat despre proiectul ISPMN în cadrul căruia a luat naștere acest documentar, despre întreaga cercetare ce s-a aflat la baza acestuia, cât și despre importanța promovării filmului în cât mai multe medii. Totodată, ei au profitat de această ocazie pentru a invita publicul clujean la proiecția publică a acestuia programată pe data de 10 decembrie 2013. Emisiunea poate fi vizionată online aici.

<http://www.digi24.ro/Emisiuni/Regional/Digi24+Cluj-Napoca/Vocile+Clujului/10+000+de+rromi+au+murit+in+holocaustul+regimului+Antonescu>

Marti, 10 decembrie 2013, la Cinema Victoria din Cluj-Napoca, a avut loc **proiecția** pentru publicul larg a filmului documentar **Valea plângerii** (regizori: Mihai Andrei Leaha, Andrei Crișan, Iulia Hossu, ISPMN&Triba Film 2013). Proiecția a fost organizată de către ISPMN în parteneriat cu Fundația Tranzit. Filmul este produs de Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale și Triba Film și a fost finalizat la sfârșitul anului 2013. A fost înscris în competiție la Festivalul de Film Documentar ASTRA Sibiu, desfășurat în luna octombrie 2013, și a obținut premiul pentru cea mai bună imagine Secțiunea România cu următoarea apreciere din partea juriului: „Imagini răvășitoare, care sublimează mărturiile oamenilor, transformându-le într-o emoționantă experiență cinematografică.” După proiecție a fost organizată o

secțiune de *Întrebări și Răspunsuri* moderată de către Doina Giurgiu, ocazie cu care publicul a putut să pună întrebări echipei ce a realizat documentarul. Reacții în presă despre eveniment puteți accesa aici: <http://agenda.liternet.ro/articol/17638/Doina-Giurgiu/Ganduri-despre-trecut-si-prezent-Valea-Plangerii.html>

Marți, 10 decembrie 2013, la Cinema Victoria din Cluj-Napoca, a avut loc proiecția pentru publicul larg a filmului documentar *Valea plângerii* (regizori: Mihai Andrei Leaha, Andrei Crișan, Iulia Hossu, ISPMN&Triba Film 2013). Proiecția a fost organizată de către ISPMN în parteneriat cu Fundația Tranzit. Filmul este produs de Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale și Triba Film și a fost finalizat la sfârșitul anului 2013. A fost înscris în competiție la Festivalul de Film Documentar ASTRA Sibiu, desfășurat în luna octombrie 2013, și a obținut premiul pentru cea mai bună imagine Secțiunea România cu următoarea apreciere din partea juriului: „Imagini răvășitoare, care sublimează mărturiile oamenilor, transformându-le într-o emoționantă experiență cinematografică.” După proiecție a fost organizată o secțiune de *Întrebări și Răspunsuri* moderată de către Doina Giurgiu, ocazie cu care publicul a putut să pună întrebări echipei ce a realizat documentarul. Reacții în presă despre eveniment puteți accesa la: <http://agenda.liternet.ro/articol/17638/Doina-Giurgiu/Ganduri-despre-trecut-si-prezent-ValeaPlangerii.html>

Miercuri, 11 decembrie 2013, la sediul ISPMN a avut loc conferința cu titlul *Filmul documentar – formă de recuperare și păstrare a memoriei colective*. La începutul anului 2013, ISPMN a lansat proiectul de realizare a unui film documentar pe tematica deportării romilor în Transnistria. Filmul documentar rezultat ca urmare a colaborării dintre ISPMN și Triba Film, intitulat *Valea plângerii* (Mihai Leaha, Andrei Crișan, Iulia-Elena Hossu, 2013, 56 min.), a avut lansarea în luna octombrie la Sibiu, în cadrul Festivalului de Film Documentar ASTRA. După fiecare dintre cele două proiecții ce au avut loc la Sibiu, întrebările adresate de către public au adus la suprafață faptul că se știe prea puțin despre acest moment din istoria României și că, practic, acest moment nu apare menționat în cărțile de istorie. În acest context s-a născut și ideea unei conferințe care să dezbate contextual modul în care un astfel de film poate și trebuie să contribuie la recuperarea memoriei unui eveniment cât și la păstrarea memoriei lui. Evenimentul a fost astfel conceput încât participanții, specialiști din diferite arii tematice cât și regizorii documentarului, să aibă un context de dezbateră pe marginea acestei tematici pornind de la mărturiile prezentate în film. Invitații participanți la acest eveniment au fost: Csilla Könczei (conf. univ. dr. UBB, Facultatea de Litere), Ștefan Dorel Găina Gerendi (prof. univ. dr. Universitatea de Artă și Design, Cluj-Napoca), Doina Giurgiu (redactor Cronica de film LiterNet.ro), Petre Matei (istoric, consultant științific Valea Plângerii), László Fosztó (cercetător ISPMN), Attila Gidó (cercetător ISPMN), Mihai Andrei Leaha, Andrei Crișan, Iulia-Elena Hossu (regizori *Valea Plângerii*). Discuțiile au fost moderate de către Marius Lazăr (conf. univ. dr. UBB, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială).

În luna decembrie 2013, portalul Liter.Net.ro a publicat un interviu realizat de către Doina Giurgiu (redactor Cronica de film) cu regizorii documentarului *Valea plângerii* (ISPMN&Triba Film, 2013): Mihai Andrei Leaha, Andrei Crișan, Iulia-Elena Hossu. Interviul a fost realizat după proiecția documentarului, ce a avut loc în data de 10 decembrie, și poate fi citit aici: <http://agenda.liternet.ro/articol/17651/Doina-Giurgiu-Iulia-Hossu-Mihai-Andrei-Leaha-AndreiCrisan/Depinde-de-noi-sa-provocam-spectatorul-la-dialog-Valea-Plangerii.html>

În luna ianuarie 2014, a apărut în cotidianul de limba franceză *Le Courier des Balkans* un interviu cu Iulia Hossu (cercetător ISPMN) și Andrei Crișan în calitatea lor de regizori ai documentarului *Valea plângerii* (ISPMN&Triba Film, 2013). Interviul este realizat de către Julia Beurq și poate fi citit online (contra cost) aici, URL: <http://balkans.courriers.info/article23874.html>

Festivaluri și proiecții (prezentate selectiv)

- Festivalul de Film goEast de la Wiesbaden – Germania, 2014
- Festivalul de Film Nancy-Lorraine – Franța, 2014
- Festivalul Filmului Etnografic de la Atena – Grecia, 2014
- Festivalul Filmului de la Râșnov – România, 2014
- Festivalul de Film Documentar și Drepturile Omului Verzio, Budapesta – Ungaria, 2014
- Balkan Cinema, Bremen – Germania, 2014
- Zilele Filmului Etnografic, Ljubljana – Slovenia 2014
- DornArt – România, 2015

Premii

- Cea mai bună imagine, Festivalul de Film Astra – România, 2013
- Cel mai bun film, Etnofilm Festival, Rovinj – Croația, 2014
- Premiul publicului, Festivalul de Film Documentar și Drepturile Omului Verzio, Budapesta – Ungaria, 2014

Minoritatea slovacă din România

Film documentar

Peti Lehel – Iulia-Elena Hossu

În perioada februarie-noiembrie 2014, ISPMN a inițiat realizarea terenului etnografic în vederea realizării unui film documentar din seria *Minorități în tranziție*, concentrate pe slovacii din România. Echipa de proiect din partea ISPMN a fost compusă din doi cercetători, Peti Lehel și Iulia-Elena Hossu. Aceștia au beneficiat în demersul lor de sprijinul Asociației Filmtett, asociație cu experiență și expertiză în producția de film documentar.

Terenul etnografic a fost fundamentat printr-o parte de documentare ce a trecut în revistă cercetările anterioare realizate pe tematică: identificarea sistemului instituțional al minorității slovace realizat în cadrul proiectului *Sistemul instituțional al minorităților naționale din România* (responsabili: Jakab Albert Zsolt – Peti Lehel); filme documentare despre minorități tradiționale (ceangăi), despre o comunitate germană din județul Satu Mare, *Minorități în tranziție – Ucrainenii din Maramureș*, *Minorități în tranziție – Cehii din Banat*, filme documentare realizate de ISPMN în colaborare cu Asociația Filmtett. Volum colectiv în limba română și traducerea acestuia în limba maghiară, intitulat *Minorități în zonele de contact interetnic. Cehii și slovacii în România și Ungaria*, editat de Jakab Albert Zsolt – Peti Lehel, ISPMN, 2010.

Filmul documentar s-a centrat pe situația actuală a minorității slovace din regiunea Sălaj-Bihor. Totodată, el a vizat prezentarea diversității culturale a comunităților prin intermediul unui film documentar realizat în practica metodologică a cercetărilor calitative etnografice/antropologice. Locul desfășurării terenului: satele slovace din județele Arad, Bihor și Sălaj.

Rezultatele proiectului: un documentar de 28 de minute cu interviuri realizate de Peti Lehel și Iulia Hossu. Cercetătorii ISPMN au participat la cercetare de teren în satele Făgetu, Valea Cerului, Marca Huta, sate locuite de comunități slovace. Ei au asigurat consultanță de specialitate pentru echipa de film documentar a Asociației „Filmtett”. Dezvoltarea acestui documentar a făcut parte din proiectul cu titlul *Minoritatea slovacă din România*. Documentarul prezintă viața comunităților slovace din județele Bihor, Sălaj, precum și situația instituțiilor culturale, politice (interviu realizat cu reprezentantul minorității în Camera Deputaților), educaționale și bisericești care contribuie la preservarea identității și a limbii slovace. Conform recensământului din anul 2011, în România s-au declarat de naționalitate slovacă 13.654 de persoane. O parte a acestei minorități trăiește în județele Bihor și Sălaj, regiuni unde s-au stabilit la sfârșitul secolului al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea, în speranța unui trai mai bun. O parte din satele nou-înființate se aflau în locuri izolate, departe de drumurile principale. Documentarul are la bază peste 10 ore de material video filmat, și interviuri cu numeroase personalități aparținând elitei culturale, bisericești și politice a comunității, precum și înregistrarea unor evenimente importante din viața comunităților slovace din această regiune.

Prezentarea rolului religiei romano-catolice și evanghelice în preservarea identității naționale și a problemelor învățământului în limba maternă, ilustrarea importanței influențelor interetnice în viața de zi cu zi a comunităților slovace, prezentarea percepțiilor pe care le au membrii cu statut diferit al acestor comunități despre situația actuală a minorității slovace, ideile lor despre viitorul imaginat al comunității slovace. Prezentarea situației instituțiilor culturale, politice, educaționale și bisericești care contribuie la preservarea identității și a limbii slovace. Realizarea unui material audiovizual cu caracter documentar despre povestiri personale despre trecutul apropiat al persoanelor și al familiilor lor aparținând minorității slovacă din România.

Rezultatele terenului efectuat în comunitățile slovace a fost prezentat în cadrul unor seminarii de lucru, iar documentarul finit cu titlul *Slovacii din regiunea Bihor-Sălaj* a fost proiectat pentru prima dată în cadrul *Seminariilor de film documentar ISPMN*.

Documentarul poate fi vizionat online, pe pagina web a ISPMN, aici.

<http://www.ispmn.gov.ro/page/materiale-audiovizuale>

Cercetare de teren etnografică – studiu de caz asupra locuirii informale

Lulia-Elena Hossu

Perioada derulării cercetării de teren: martie-noiembrie 2018

Participanți: Lulia-Elena Hossu

Date despre proiectul în cadrul căruia s-a desfășurat cercetarea de teren: Cercetarea de teren a fost desfășurată în cadrul **proiectului internațional *Resituating the local in cohesion and territorial development - RELOCAL***, derulat sub coordonarea Universității Finlanda de Est din Joensuu, cu 14 instituții partenere și cu sprijinul financiar al programului european de cercetare Horizon 2020. Cercetarea RELOCAL pornește de la faptul că Uniunea Europeană este marcată azi de mari disparități și inegalități teritoriale cuplate cu nesiguranța generată de criza economică și politicile de austeritate. Cercetarea își pune întrebarea dacă abordarea perspectivei locale și a dezvoltării locale plasate sub responsabilitatea comunității sau a dezvoltării bazate pe resursele localității este adecvată pentru asigurarea justiției spațiale. Partenerul din România al proiectului este Fundația DESIRE. Mai multe detalii despre proiect și evoluția acestuia puteți vedea pe pagina fundației DESIRE dedicată proiectului [<https://www.desire-ro.eu/?cat=135>] și pe pagina proiectului RELOCAL [<https://relocal.eu/project-participants/>].

Scopul cercetării de teren desfășurate de cercetătoare în Codlea a constat în formarea unei imagini de profunzime și analiza asupra unui proiect ce a vizat comunitatea de romi din cât și a unor aspecte legate de locuire și justiție spațială. Totodată, s-a urmărit în teren și analiza comunității de romi din Codlea și identificarea unor aspecte specifice comunității, formarea unei imagini de ansamblu asupra întregii comunități locale și a relațiilor ce există între comunitatea locală majoritară și cea romă.

Cuvinte-cheie: romi, comunități locale, locuire, justiție spațială

Rezultate: 1 raport de cercetare, interviuri înregistrate cu actorii locali, județeni și naționali implicați în procesul de implementare a acțiunii ce a vizat acordarea de sprijin în crearea unui cadru legal pentru obținerea actelor de proprietate asupra pământului pe care îl dețineau membrii comunității rome, Note de teren, material vizual (fotografii) efectuate în comunitate, documentare a materialelor ce conțin date cu privire la acțiunea analizată.

Cea mai importantă concluzie a prezentului studiu de caz accentuează necesitatea intervenirii la nivel legislativ, a creării unui cadru care să faciliteze clarificarea situației unor astfel de comunități pentru ca unui acest tip de demers să-i poată fi scurtat timpul ce este necesar pentru soluționare. Cazul nu este unul izolat, conform unei anchete ANR, există la ora actuală peste 350 de astfel de comunități, fapt ce relevă necesitatea soluționării situației.

Pentru un cât mai bun diagnostic este nevoie ca în România, cât și la nivel european, să fie recunoscute aceste disparități teritoriale, așa cum experții intervievați accentuează.

În plus, este nevoie ca România să aibă o *Strategie de Dezvoltare Teritorială*. La ora actuală aceasta este doar un document într-un sertar, așa cum experții menționează și datele obținute pe parcursul documentării confirmă. Pentru ca această Strategie să fie fezabilă pe termen lung este nevoie de programe țintite spre grupurile și teritoriile defavorizate, cât și a celor aflate într-o situație medie, adaptate și nuanțate în funcție de nevoile fiecărui grup/zona în parte. În plus, pe lângă implementarea acestei Strategii este nevoie să fie create și pârgurile legislative, să fie împuternicite acele instituții și organe care au rol activ în implementarea ei, să fie creată o corelație între ceea ce prevede această Strategie și legislația în vigoare. Acest fapt este extrem de important atâta timp cât există în România o serie de strategii care deși au fost adoptate nu pot fi implementate din cauza inexistenței prevederilor la nivel legislativ.

Tot la nivel național, este nevoie de schimbarea legislației în ceea ce privește condiționarea dintre proprietate și actul de identitate, România fiind singura țară din U.E care are această prevedere, moștenită din perioada socialistă și neschimbată decât în termenii posibilității de a obține o carte de identitate provizorie. Acest fapt a fost menționat de către toți actorii intervievați.

Diseminare: Materialul etnografic rezultat în urma cercetării de teren a fost prezentat sub forma unui raport într-o primă fază în cadrul conferinței internaționale a proiectului ce a avut loc la Budapesta (Ungaria) în perioada 9-10 octombrie 2018. În luna ianuarie a anului 2019 a avut loc la București workshopul RELOCAL - *Inegalități spațiale și locative, dezvoltare teritorială și efectele acestora asupra comunităților rome din România*. Atelierul a fost organizat de Agenția Națională pentru Romi și Fundația

Desire, organizație parteneră în cercetarea RELOCAL (Resituating the Local in Cohesion and Territorial Development), derulată printr-un proiect Horizon 2020 în perioada octombrie 2016 - septembrie 2020. Cadrul a oferit oportunitatea ca reprezentanți și experți ai instituțiilor și organizațiilor de la diferite nivele (național, regional, județean și local) ce sunt implicați în procesul dezvoltării teritoriale, precum și cercetători din domeniu, să dezbată această problematică abordând tematici precum: planurile de dezvoltare și corespondența lor cu realitățile inegalităților spațiale și locative în România de azi; proiectele locale ce pot contribui la creșterea coeziunii sociale și teritoriale; gradul în care strategiile de dezvoltare locală și regională răspund la nevoile comunităților rome afectate de disparități teritoriale. Totodată, un articol în limba engleză, ce îi are ca autori pe Enikő Vincze, Cristina Bădiță și Iulia-Elena Hossu, se află în proces de publicare la unul din jurnalele ce are drept țintă comunitatea internațională de cercetători preocupați de analiza justiției teritoriale. Jurnalul bilingv (franceză-engleză ce poate fi accesat aici <https://www.jssj.org/>) intitulat *Justice spaciales – Spatial Justice* este un jurnal internațional ce oferă acces liber la articolele publicate tuturor cercetătorilor preocupați de tematica justiției spațiale.

DESPRE INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

INSTITUTUL PENTRU STUDIAREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE (ISPMN) funcționează ca instituție publică și ca personalitate juridică în subordinea Guvernului și sub coordonarea Departamentului pentru Relații Interetnice. Sediul Institutului este în municipiul Cluj-Napoca.

Scop și activități de baza

Studierea și cercetarea inter- și pluridisciplinară a păstrării, dezvoltării și exprimării identității etnice, studiarea aspectelor sociologice, istorice, culturale, lingvistice, religioase sau de altă natură ale minorităților naționale și ale altor comunități etnice din România.

Direcții principale de cercetare

Schimbare de abordare în România, în domeniul politicilor față de minoritățile naționale: analiza politico-instituțională a istoriei recente;

Dinamica etno-demografică a minorităților din România;

Revitalizare etnică sau asimilare? Identități în tranziție, analiza transformărilor identitare la minoritățile etnice din România;

Analiza rolului jucat de etnicitate în dinamica stratificării sociale din România;

Patrimoniul cultural instituțional al minorităților din România;

Patternuri ale segregării etnice;

Bilingvismul: modalități de producere, atitudini și politici publice;

Noi imigranți în România: modele de încorporare și integrare.

ABOUT THE ROMANIAN INSTITUTE FOR RESEARCH ON NATIONAL MINORITIES

The ROMANIAN INSTITUTE FOR RESEARCH ON NATIONAL MINORITIES (RIRNM) is a legally constituted public entity under the authority of the Romanian Government. It is based in Cluj-Napoca.

Aim

The inter- and multidisciplinary study and research of the preservation, development and expression of ethnic identity, as well as social, historic, cultural, linguistic, religious or other aspects of national minorities and of other ethnic communities in Romania.

Major research areas

Changing policies regarding national minorities in Romania: political and institutional analyses of recent history;

Ethno-demographic dynamics of minorities in Romania;

Identities in transition – ethnic enlivening or assimilation? (analysis of transformations in the identity of national minorities from Romania);

Analysis of the role of ethnicity in the social stratification dynamics in Romania;

The institutional cultural heritage of minorities in Romania;

Ethnic segregation patterns;

Bilingualism: ways of generating bilingualism, public attitudes and policies;

Recent immigrants to Romania: patterns of social and economic integration.

A NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZETRŐL

A kolozsvári székhelyű, jogi személyként működő NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET (NKI) a Román Kormány hatáskörébe tartozó közintézmény.

Célok

A romániai nemzeti kisebbségek és más etnikai közösségek etnikai identitásmegőrzésének, -változásainak, -kifejeződésének, valamint ezek szociológiai, történelmi, kulturális, nyelvészeti, vallásos és más jellegű aspektusainak kutatása, tanulmányozása.

Főbb kutatási irányvonalak

A romániai kisebbségpolitikában történő változások elemzése: jelenkortörténetre vonatkozó intézménypolitikai elemzések;

A romániai kisebbségek népességedemográfiai jellemzői;

Átmeneti identitások – etnikai revitalizálás vagy asszimiláció? (a romániai kisebbségek identitásában végbemenő változások elemzése);

Az etnicitás szerepe a társadalmi rétegződésben;

A romániai nemzeti kisebbségek kulturális öröksége;

Az etnikai szegregáció modelljei;

A kétnyelvűség módozatai, az ehhez kapcsolódó attitűdök és közpolitikák;

Új bevándorlók Romániában: társadalmi és gazdasági beilleszkedési modellek.

A apărut/Previous issues/Megjelent:

■ Nr. 1

Kiss Tamás – Csata István: *Evoluția populației maghiare din România. Rezultate și probleme metodologice. Evolution of the Hungarian Population from Romania. Results and Methodological Problems*

■ Nr. 2

Veres Valér: *Analiza comparată a identității minorităților maghiare din Bazinul Carpatic. A Kárpát-medencei magyarok nemzeti identitásának összehasonlító elemzése.*

■ Nr. 3

Fosztó László: *Bibliografie cu studiile și reprezentările despre romii din România – cu accentul pe perioada 1990–2007*

■ Nr. 4

Remus Gabriel Anghel: *Migrația și problemele ei: perspectiva transnațională ca o nouă modalitate de analiză a etnicității și schimbării sociale în România*

■ Nr. 5

Székely István Gergő: *Soluții instituționale speciale pentru reprezentarea parlamentară a minorităților naționale*

■ Nr. 6

Toma Stefánia: *Roma/Gypsies and Education in a Multi-ethnic Community in Romania*

■ Nr. 7

Marjoke Oosterom: *Raising your Voice: Interaction Processes between Roma and Local Authorities in Rural Romania*

■ Nr. 8

Horváth István: *Elemzések a romániai magyarok kétnyelvűségéről*

■ Nr. 9

Rudolf Gräf: *Palatele țigănești. Arhitectură și cultură*

■ Nr. 10

Tódor Erika Mária: *Analytical aspects of institutional bilingualism. Reperle analitice ale bilingvismului instituțional*

■ Nr. 11

Székely István Gergő: *The representation of national minorities in the local councils – an evaluation of Romanian electoral legislation in light of the results of the 2004 and 2008 local elections.*

Reprezentarea minorităților naționale la nivel local – O evaluare a legislației electorale românești pe baza rezultatelor alegerilor locale din 2004 și 2008

■ Nr. 12

Kiss Tamás – Barna Gergő – Sólyom Zsuzsa: *Erdélyi magyar fiatalok 2008. Közvélemény-kutatás az erdélyi magyar fiatalok társadalmi helyzetéről és elvárásairól. Összehasonlító gyorsjelentés. Tinerii maghiari din Transilvania 2008. Anchetă sociologică despre starea socială și așteptările tinerilor maghiari din Transilvania. Dimensiuni comparative*

■ Nr. 13

Yaron Matras: *Viitorul limbii romani: către o politică a pluralismului lingvistic*

■ Nr. 14

Sorin Gog: *Cemeteries and dying in a multi-religious and multi-ethnic village of the Danube Delta*

■ Nr. 15

Irina Culic: *Dual Citizenship Policies in Central and Eastern Europe*

■ Nr. 16

Mohácsék Magdolna: *Analiza finanțărilor alocate organizațiilor minorităților naționale*

■ Nr. 17

Gidó Attila: *On Transylvanian Jews. An Outline of a Common History*

■ Nr. 18

Kozák Gyula: *Muslims in Romania: Integration Models, Categorization and Social Distance*

■ Nr. 19

Iulia Hossu: *Strategii de supraviețuire într-o comunitate de romi. Studiu de caz. Comunitatea „Digului”, Orăștie, județul Hunedoara*

■ Nr. 20

Székely István Gergő: *Reprezentarea politică a minorităților naționale în România. The political representation of national minorities in Romania*

■ Nr. 21

Peti Lehel: *Câteva elemente ale schimbării perspectivei religioase: secularizarea, transnaționalismul și adoptarea sectelor în satele de ceangăi din Moldova. Transnational Ways of Life, Secularization and Sects. Interpreting Novel Religious Phenomena of the Moldavian Csángó Villages*

■ Nr. 22

Sergiu Constantin: *Tirolul de Sud – un model de autonomie și conviețuire?*

- Nr. 23
Jakab Albert Zsolt: *Organizarea memoriei colective în Cluj-Napoca după 1989*
The Organization of Collective Memory by Romanians and Hungarians in Cluj-Napoca after 1989
- Nr. 24
Peti Lehel: *Apariția Fecioarei Maria de la Seuca – în contextul interferențelor religioase și etnice*
The Marian Apparition from Seuca/Szőkefalva in the Context of Religious and Ethnical Interferences
- Nr. 25
Könczei Csongor: *De la Kodoba la Codoba. Despre schimbarea identității etnice secundare într-o familie de muzicanți romi dintr-un sat din Câmpia Transilvaniei*
Hogyan lett a Kodobából Codoba?
„Másodlagos” identitásváltások egy mezőségi cigány-muzsikusz családnál
- Nr. 26
Marius Lazăr: *Semantică socială și etnicitate. O tipologie a modurilor de identitare discursive în România*
- Nr. 27
Horváth István (coord.) – Veress Ilka – Vitos Katalin: *Közigazgatási nyelvhasználat Harghita megyében az önkormányzati és a központi kormányzat megyeszintű intézményeiben*
Utilizarea limbii maghiare în administrația publică locală și în instituțiile deconcentrate din județul Harghita
- Nr. 28
Sarău Gheorghe: *Bibliografie selectivă privind rromii (1990 - 2009)*
- Nr. 29
Livia Popescu, Cristina Raț, Adina Rebeleanu: *„Nu se face discriminare!”...doar accesul este inegal. Dificultăți în utilizarea serviciilor de sănătate de către populația romă din România/ „No discrimination!” Just unequal access... Barriers in the use of health-care services among the Romanian Roma*
- Nr. 30
Kiss Tamás – Veress Ilka: *Minorități din România: dinamici demografice și identitare*
- Nr. 31
Sólyom Zsuzsa: *Ancheta sociologică – Coeziune socială și climat interetnic în România, octombrie – noiembrie 2008*
- Nr. 32
Könczei Csongor: *Művészeti szakoktatás avagy műkedvelő hagyományörzés? Helyzetkép a romániai magyar iskolai néptáncoktatásról*
- Nr. 33
Veress Ilka: *Strategiile de reproducere culturală ale minorității armenie din România*
- Nr. 34
Kiss Dénes: *Sistemul instituțional al minorităților etnice din România*
- Nr. 35
Gidó Attila – Sólyom Zsuzsa: *Kolozsvár, Nagykároly és Nagyvárad zsidó túlélői. A Zsidó Világkongresszus 1946-os észak-erdélyi felmérése*
The surviving Jewish inhabitants of Cluj, Carei and Oradea. The survey of the World Jewish Congress in 1946
- Nr. 36
Marin Timeea Elena: *„We are Gypsies, not Roma”. Ethnic Identity Constructions and Ethnic Stereotypes – an example from a Gypsy Community in Central Romania*
- Nr. 37
Kiss Dénes: *Romániai magyar nonprofit szervezetek – 2009–2010. A szervezetek adatbázisának bemutatása és a nonprofit szektor szociológiai elemzése*
- Nr. 38
Lazăr Andreea: *O cartografie a concepțiilor „populare” despre apartenența națională în statele membre ale Uniunii Europene*
- Nr. 39
Gidó Attila: *School Market and the Educational Institutions in Transylvania, Partium and Banat between 1919 and 1948*
- Nr. 40
Horváth István: *Romania and Moldova, Migration mid-19th Century to Present, with Special Focus on Minorities Migration/Migrația din România și Republica Moldova de la mijlocul secolului XIX până în prezent, cu accent pe migrația minorităților*
- Nr. 41
Plainer Zsuzsa: *WHAT TO GIVE IN RETURN? Suspicion in a Roma shantytown from Romania*
- Nr. 42
Sorbán Angella: *Kisebbség – társadalomszerkezet – kétnyelvűség*
- Nr. 43
Kiss Tamás – Barna Gergő: *Népszámlálás 2011. Erdélyi magyar népesedés a XXI. század első évtizedében. Demográfiai és statisztikai elemzés*
- Nr. 44
Plainer Zsuzsa: *Controlul presei locale orădene în primii ani ai sistemului ceaușist. Descriere generală și aspecte minoritare*
- Nr. 45
Remus Gabriel Anghel: *Migrația croaților din România. Între migrație etnică și migrație de muncă*

- Nr. 46
Gheorghe Sarău: *Istoricul studiului limbii romani și al școlarizării rromilor în România (1990–2012)*
- Nr. 47
Könczei Csongor – Sárkány Mihály – Vincze Enikő: *Etnicitate și economie*
- Nr. 48
Csósz László – Gidó Attila: *Excluși și exploați. Munca obligatorie a evreilor din România și Ungaria în timpul celui de-al Doilea Război Mondial*
- Nr. 49
Adriana Cupcea: *Construcția identitară la comunitățile turcă și tătară din Dobrogea*
- Nr. 50
Kiss Tamás – Barna Gergő: *Erdélyi magyarok a magyarországi és a romániai politikai térben*
- Nr. 51
Benedek József – Török Ibolya – Máthé Csongor: *Dimensiunea regională a societății, diversitatea etnoculturală și organizarea administrativ-teritorială în România*
- Nr. 52
Kiss Tamás: *Analysis on Existing Migratory Data Production Systems and Major Data Sources in Romania*
- Nr. 53
Kiss Tamás – Barna Gergő: *Maghiarii din Transilvania în spațiul politic maghiar și românesc*
- Nr. 54
Bakk Miklós: *Regionalism asimetric și administrație publică*
- Nr. 55
Plainer Zsuzsa: *Audit Culture and the Making of a “Gypsy School”. Financing Policies, Curricula, Testing and Educational Inequalities in a Romanian Town*
- Nr. 56
Peti Lehel: *Schimbări în agricultura rurală într-o localitate din Transilvania/The changes of rural farming in a Transylvanian settlement*
- Nr. 57
Peti Lehel: *Strategii de subzistență într-o localitate de lângă Târnava Mică/Subsistence strategies in a settlement situated along the Kis-Küküllő (Târnava Mică) River*
- Nr. 58
Adriana Cupcea: *Turc, tătar sau turco-tătar. Probleme ale identității la turcii și tătarii din Dobrogea, în perioada postcomunistă/Turk, Tatar, Or Turko-Tatar. Challenges to the Identities of Dobruja Turks and Tatars in Post-communism*
- Nr. 59
Győri Tamás: *Románul (a)vagy magyarul gondolkodni? Gondolkodási struktúrák elemzése a székely zászló-vitáról közölt publicisztikák alapján*
- Nr. 60
Plainer Zsuzsa: *When Someone Came and Started to Sing, the Others Sang Too, Accompanying Him on the Violin’ – Living and Working Conditions in the Onetime Roma Colony in Oradea and Its Liquidation in the 1970s*
- Nr. 61
Gheorghe Sarău: *Lucrări publicate și activități întreprinse de Gheorghe Sarău în perioada 1980–2015*
- Nr. 62
Kádár Edit: *A magyar nyelv tantárgy tartalma és oktatása a romániai oktatásszabályozási keretben*
- Nr. 63
Adriana Cupcea: *Asserting ethnicity: the Tatars from Dobruja (Romania)*
- Nr. 64
Gheorghe Sarău: *BIBLIOGRAFIE RROMĂ (Reviste și ziare)*
- Nr. 65
Kiss Tamás - Veress Ilka: *Minorități din România. Recensământ 2011 - procese demografice*